

RÁKOSPALOTAI NÖVÉNYOLAJGYÁR

ÍRTA: Kuczko Andrea

Kanitz Joachim nagykereskedő a bécsi haditanács biztatására 1806-tól külföldön tanulta a takaró- és posztókészítés mesterségét. Hazajövele után társult a pesti Kadisch-Mauthner nagykereskedő cégéhez, több posztóüzemet is működtettek, amelyeket a legkorszerűbb gépekkel rendeztek be. Azonban az itt készült posztót kallózás és kikészítés céljából Brünnbe küldték, ami nemcsak több havi idővesztést okozott, hanem drágábbá is tette az árut. Ezért itthoni megoldást kerestek. Palotán a Károlyiaktól Kanitz Joachim bérbe vette a felsőmalmot, majd saját költségen kallómalmot építtetett, ami köré épült a posztógyár, és így a posztókészítés egész munkafolyamatát egy helyre tudta koncentrálni. Az építkezés 1818-ban fejeződött be. Kanitz rákospalotai posztógyára (hivatalos nevén Rákospalota cs. kir. kiváltságolt finomposztógyár) 1820-ig fokozatosan fejlődött, termékei minősége is kifogástalan volt. (Ekkor 152 munkást foglalkoztattak 40-50 szövőszéken.) A katonai posztószállítás megszűnése után

1822-ben Kanitz csődbe jutott. A palotai gyár továbbra is működött, de már nem posztót gyártottak, csak pamutfonalat, a gyár tulajdonosa pedig Mauthner Ádám volt.

1840-ben növényolajgyár lett a posztógyár helyén. Az akkor 15-20 munkással dolgozó gyárat 1871-ben egy osztrák tőkéscsoport vette át, és megalakította az Olajipari Társaság Rt-t. Repceolajat, gépszirt gyártottak és illóolajat finomítottak. A gyár fokozatosan terjeszkedett, 1910-ben két hektár területen, hat épülettel, 100 lóerős gőzgépekkel működött, és 100 szakmunkást alkalmazott. Termékeivel külföldön is megjelent: Ausztriában és több keleti országban is. 1920-ban egy új üzemszék épült, majd 1925-ben a telepeket átvette a Hutter-féle tőkés társaság, s a gyár a Hutter Szappangyár Olajipari Rt. nevet vette fel. 1930-ban újabb tőkeösszevonás eredményeként Hutter és Level Rt. lett a neve. 1932-ben újabb üzemszékkel bővült

A Növényolajgyár látképe 1931-ben

(HUTTER ÉS LEVER R.T. TÖRTÉNETE 1831-1931, FORRÁS: FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR BUDAPEST GYŰJTEMÉNYÉNEK FOTÓTÁRA)

a gyár, majd 1942-ben margaringyár is létesült. A gyár vezette be elsőként hazánkban a szappanalapú mosóporok, majd a súrolóporok gyártását. 1945-ben, a háború befejezésével az Olajgyár termelése szinte azonnal beindult. Első megrendelő a Vörös Hadsereg volt, aki fizetségként a dolgozókat élelmiszerral és fűtőanyaggal látta el.

1946-ban fejeződött be a 13 emeletes, cellás rendszerű olajmag-tároló siló, 500 vagon befogadóképességgel. Ekkor már az ország olaj és margarinszükségletének 63%-át a gyár állította elő. A margarin mellett keményítőt, gyertya alapanyagot, mosóport, étolajat gyártottak. 1948-ban államosították a gyárat, az első munkásigazgató Sente Ferenc volt, a dolgozók száma pedig 850 fő.

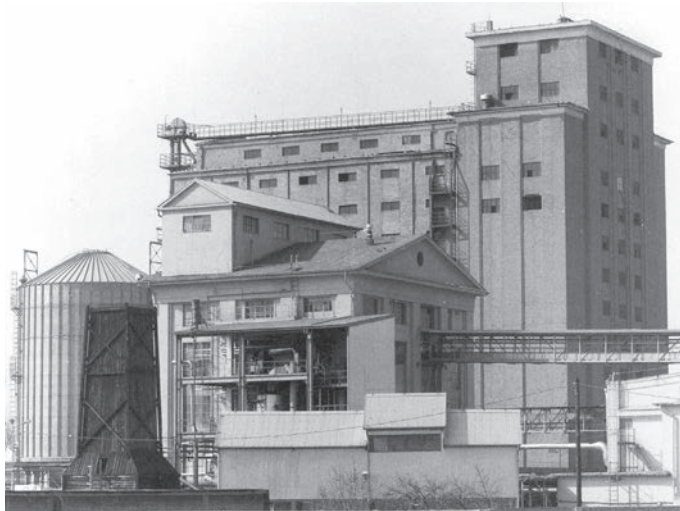
1958-tól új termékekkel álltak elő: Liga margarin, Lucillus étolaj, Rapid gyorsmosópor, Ideál finommosópor, Tip tisztítószer. 1964-ben a gyár neve Növényolaj-ipari és Mosószergyártó Országos Vállalat lett.

1992-ben a gyár az olasz Cereol Rt.-hez került, pontosabban az olajmagfeldolgozó, étolajfinomító és palackozó üzem. 1996-ban vásárolta ki a Cereolból az Unilever a palotai termelés maradványát. 2006-ra az Unilevernek négy magyarországi gyára maradt: ezek között található a rákospalotai üzem, ahol margarin- és dresszingsgyártás folyt, majd ezeket a tevékenységeket külföldre vitte a

tulajdonos, ami a Rákospalotai Növényolajgyár végleges bezárását jelentette.

Az üzem területe 2006 óta üresen áll a Horváth Mihály u. 2. sz. alatt, jelenleg biztonsági szolgálat vigyázza.

A Rákospalota múltjához tartozó, helyi védettséggel rendelkező Növényolajgyár a városképet meghatározó, építészetileg is különleges, ipartörténetileg is egyedülálló épületekből áll. A messziről, Rákospalota szinte minden pontjáról jól látható 13 emeletes siló Rákospalota jelképének tekinthető a templomtornyok mellett. Külön érdekességet jelentettek a fa hűtőtornyok és az extrakciós üzem. Utóbbi timpanonjában található a régi szarvasos Schicht-embléma.

A Növényolajgyár központi épülettömbje

A RÁKOSPALOTAI MÚZEUM GYŰJTEMÉNYÉBŐL

Forrás:

Perczel Anna: A XV. kerület építészeti öröksége. 2012.

Tanulmányok Rákospalota-Pestújhely történetéből. Szerk.: dr. Czoma László. Budapest, 1974.